

J. P. TRAP

KONGERIGET
DANMARK

FJERDE OMARBEJDEDE UDGAVE

PAA GRUNDLAG AF DEN AF H. WEITEMEYER UDGIVNE 3. UDGAVE
OG UNDER MEDVIRKNING AF VIDENSKABSMÆND, FAGFOLK OG
STEDLIGE MEDDELERE FRA ALLE LANDETS EGNE

UDGIVET AF

GUNNAR KNUDSEN

IV. BIND

MARIBO AMT · ODENSE AMT
SVENBORG AMT

KØBENHAVN 1923

G. E. C. GADS FORLAG

(FREDERIK GAD)

INDHOLD AF FJERDE BIND

	Pag.
MARIBO AMT	1—260
Købstæder: Maribo p. 9 — Nakskov p. 21 — Nykøbing p. 60 — Nysted p. 53 — Rødby p. 46 — Saksøbing p. 39 — Stubbekøbing p. 80.	
Herreder: Falsters Nørre-Hrd. p. 213 — Falsters Sønder-Hrd. p. 236 — Fuglse p. 139 — Laalands Nørre-Hrd. p. 112 — Laalands Sønder-Hrd. p. 88 — Musse p. 172.	
Sogne (og Landkommuner):	
Aastrup (egen Komm.)	258
Alslev, se Nørre- og Sønder-Alslev.	
Arninge (egen Komm.)	92
Askø (egen Komm.)	171
Avnede (Halsted-Avnede Komm.)	108
Bandholm (Østofte-Bandholm Komm.) .	166
Birket (egen Komm.)	136
Branderslev (egen Komm.)	112
Brarup (Kippinge-Brarup Komm.)	226
Bregninge (Kettinge-Bregninge Komm.)	207
Bursø (Holeby-Bursø Komm.)	153
Danmare (egen Komm.)	93
Døllefjælde (Døllefjælde-Musse Komm.)	199
Engestofte (Vaabensted-Engestofte Komm.)	179
Erindlev [Errindlev] (Erindlev-Olstrup Komm.)	143
Eskilstrup (Ønslev-Eskilstrup Komm.)	232
Falkerslev (egen Komm.)	256
Fejø (egen Komm.)	168
Fjælde [Fjelde] (Slemminge-Fjælde Komm.)	198
Fuglse (Fuglse-Krønge Komm.)	147
Fæmø [Femø] (egen Komm.)	170
Gedesby (Skelby-Gedesby Komm.) ...	245
Gloslunde (Gloslunde-Græshave Komm.)	97
Godsted (Øster-Ulslev-Godsted Komm.)	203
Græshave (Gloslunde-Græshave Komm.)	98
Gundslev (egen Komm.)	217
Gurreby (Skovlænge-Gurreby Komm.) .	107
Halsted (Halsted-Avnede Komm.)	129
Herredskirke (Herredskirke-Løjtøfte Komm.)	127
Herreslev [Herritslev] (egen Komm.) ..	208
Hillested (egen Komm.)	163
Holeby (Holeby-Bursø Komm.)	151
Horbelev (egen Komm.)	254
Horreby (Karleby-Horreby-Nørre-Ørslev Komm.)	252
Horslunde (Horslunde-Nordlunde Komm.)	124
Hunseby (egen Komm.)	174
Idestrup (egen Komm.)	238
Kappel (egen Komm.)	90
Karleby (Karleby-Horreby-Nørre-Ørslev Komm.)	251
Kettinge (Kettinge-Bregninge Komm.) .	205
Kippinge (Kippinge-Brarup Komm.) ...	224
Kirkeby, se Nørre- og Sønder-Kirkeby.	
Krønge (Fuglse-Krønge Komm.)	150
Købelev (egen Komm.)	119
Landet (Landet-Ryde Komm.)	100
Lillebrænde (Torkilstrup-Lillebrænde Komm.)	216
Løjtøfte (Herredskirke-Løjtøfte Komm.)	128
Maglebrænde (egen Komm.)	214
Majbølle (egen Komm.)	187
Maribo Købstads Landdistrikt (Maribo Komm.)	173

	Pag.		Pag.
Musse (Døllefjælde-Musse Komm.)	200	Sønder-Kirkeby (Sønder-Kirkeby-Sønder-	
Nebbelunde (Nebbelunde-Sædinge		Alslev Komm.)	248
Komm.)	154	Taagerup (Taagerup-Torslunde Komm.) .	141
Nordlunde (Horslunde-Nordlunde		Taars (egen Komm.)	183
Komm.)	126	Tillese [Tillitse] (egen Komm.)	94
Nysted Landsogn (egen Komm.)	209	Tingsted (egen Komm.)	233
Nørre-Alslev (egen Komm.)	221	Tirsted (Tirsted-Skørringe-Vejleby	
Nørre-Kirkeby (Stadager-Nørre-Kirkeby		Komm.)	157
Komm.)	229	Toreby (egen Komm.)	191
Nørre-Vedby (egen Komm.)	219	Torkilstrup (Torkilstrup-Lillebrænde	
Nørre-Ørslev (Karleby-Horreby- Nørre-		Komm.)	215
Ørslev Komm.)	253	Torslunde (Taagerup-Torslunde Komm.)	143
Olstrup (Erindlev-Olstrup Komm.)	145	Ulslev, se Vester- og Øster-Ulslev.	
Radsted (egen Komm.)	188	Utterslev (egen Komm.)	122
Ringsebølle (egen Komm.)	140	Vaabensted (Vaabensted-Engestofte	
Ryde (Landet-Ryde Komm.)	102	Komm.)	177
Sakskøbing Landsogn (egen Komm.)	180	Vaalse (egen Komm.)	223
Sandby (egen Komm.)	115	Vedby, se Nørre-Vedby.	
Skelby (Skelby-Gedesby Komm.)	243	Vegerløse (egen Komm.)	240
Skovlænge (Skovlænge-Gurreby Komm.)	106	Vejleby (Tirsted-Skørringe-Vejleby	
Skørringe (Tirsted-Skørringe-Vejleby		Komm.)	162
Komm.)	160	Vestenskov (egen Komm.)	88
Slemminge (Slemminge-Fjælde Komm.)	196	Vesterborg (egen Komm.)	134
Stadager (Stadager-Nørre-Kirkeby		Vester-Ulslev (egen Komm.)	204
Komm.)	228	Vignæs (egen Komm.)	186
Stokkemarke (egen Komm.)	108	Vindeby (egen Komm.)	121
Systofte (egen Komm.)	237	Ønslev (Ønslev-Eskilstrup Komm.)	230
Sædinge (Nebbelunde-Sædinge Komm.)	156	Ørslev, se Nørre-Ørslev.	
Søllested (egen Komm.)	103	Øster-Ulslev (Øster-Ulslev-Godsted	
Sønder-Alslev (Sønder-Kirkeby-Sønder-		Komm.)	202
Alslev Komm.)	249	Østofte (Østofte-Bandholm Komm.)	164

DEN FYNske ØGRUPPE 261

ODENSE AMT 266—586

Købstæder: Assens p. 374 — Bogense p. 354 — Kerteminde p. 344 —
Middelfart p. 363 — Odense p. 271.

Herreder: Aasum p. 417 — Baag p. 551 — Bjærg p. 439 — Lunde p. 463
— Odense p. 387 — Skam p. 477 — Skovby p. 492 — Vends p. 518.

Sogne (og Landkommuner):

Aaby, se Nørre-Aaby.		Bedeslev (Nørre-Næraa-Bedeslev	
Aasum (Seden-Aasum Komm.)	418	Komm.)	482
Agedrup (Kølstrup-Agedrup Komm.)	446	Bellinge (Brændekilde-Bellinge Komm.)	405
Allerup (Allerup-Davinge Komm.)	424	Birkinge [Birkende] (Marslev-Birkinge	
Allese [Allesø] (Allese-Næsbyhoved-		Komm.)	449
Broby Komm.)	476	Brylle (egen Komm.)	412
Asperup (Asperup-Rorslev Komm.)	526	Brændekilde (Brændekilde-Bellinge	
Baagø (egen Komm.)	552	Komm.)	404
Balslev (Balslev-Ejby Komm.)	537	Brænderup (egen Komm.)	528
Barløse (egen Komm.)	555	Dalby (Dalby-Stubberup Komm.)	459

med Privilegier og Friheder som andre Købstæder paa Laaland, og disse Privilegier er ofte senere blevet bekræftede og udvidede, saaledes 1421, 1648 og 1672*). Byen har dog aldrig været betydelig, om den end i Brev af $\frac{5}{1}$ 1557 vedr. Laaland-Falsters Udredelse af et Orlogsskib ved sin Anpart ansættes som Øernes tredje By, kun staaende tilbage for Nakskov og Nykøbing; 1672 havde den 444, 1769 504 Indb. I Grevens Fejde sluttede Maribo Borgere sig til Chr. II's Parti og tog Del i Plyndringer af Herregaarde, ligesom de ogsaa angreb Klosteret, men allerede $\frac{22}{7}$ 1535 maatte Byens Borgmester og Raad hylde Chr. III i Nysted. Maribos gamle Sognekirke, der efter Resen har ligget paa den nordl. Side af Klostergade, blev ødelagt ved en stor Ildebrand, som overgik Byen 1596, og som „ikke lod mange Huse tilovers“; Byen fik da som nævnt Klosterkirken til Sognekirke; 1617 blev den gamle Kirke nedbrudt og Stenene benyttede til at udbedre Beginne-Huset (se Anm. p. 16) med; dog stod der endnu Levninger af den til langt op i 18. Aarh. Aar 1601 hærgede Pesten Byen; 1713 brændte 25 Gaarde og Huse, og 1832 blev den atter to Gange hjemsogt af Ildebrande. — Som de fleste andre Købstæder har Maribo haft en lille Latinskole, der laa ved Brødregades nordl. Side (se Resens Grundplan); den nedlagdes 1740. — Om en *Skt. Jørgensgaard* ved Maribo se Stokkemærke Sogn. — Ved Byens 500 Aars Jubilæumsfest 27. Sept. 1916 var Kongen til Stede.

I Maribo er bl. a. fødte Prof. Henr. Nic. Clausen $\frac{22}{4}$ 1793 og Forfatteren Fr. Sneedorff Birch $\frac{1}{3}$ 1805.

Litt.: J. Wichfeld, Fortidsminder fra Egnen om M. Sø, Kbh. 1862. — A. Kall-Rasmussen, Hist.-topogr. Efterretn. om Musse Hrd., I. Maribo Sogn, Kbh. 1866. — S. Birket Smith, Leonora Christina paa Maribo Kl. Tillige med en Synsforretn. over Kl. fra 1695 (i Dske Saml. V p. 209 flg.). — S. Forf., Leonora Christina paa Maribo Kl., Kbh. 1872. — H. J. Hansen, Af M. Kl.s Hist., i „Fra Ark. og Mus.“ III p. 298. — Johanne Skovgaard, Den hell. Birgitta og M. Kl., i Aarb. f. Laal.-Falst. 1914. — III. Tid. 1915-16, p. 622; 1913-14, p. 46. — En Købstadsret fra 1488 er trykt i Nye Danske Magazin 1836, p. 223. — Gunnar Knudsen, Fra M. Kl.s Nedlæggelse, i Aarb. f. Laal.-Falst. 1920.

Nakskov.

Købstaden Nakskov ligger under $54^{\circ} 49' 50''$ n. Br. og $1^{\circ} 25' 39''$ v. L. for Kbhvn. — $11^{\circ} 9' 1''$ ø. L. for Grw. (beregnet for Altanen paa Sukkerfabrikken, hvor der er trigonometrisk Stat.) — ved det inderste af Nakskov Fjord paa en lav, jævn og Ieret Grund c. 24 km VNV. for Maribo; højeste Punkt er ved Kirken, c. 5,5 m, ved Banegaarden er der c. 3 m. Byen ligger N. for den lange Havn og har sin største Udstrækning Ø. til V., c. 1800 m, dens største Bredde fra N. til S. er 1000 m.

Paa Landsiden var den tidligere omgivet af Volde og Grave, der nu er nedlagte (Rester af Voldene kan spores i et Par Haver); S. for Havnen hører tre tidligere nu landfaste Øer med til Købstaden; ved en Dæmning med en kort Bro, Nybro, er det forbundet med den nordl. Del af Byen; inden for Dæmningen ligger Indrefjord, der nu er delvis tørlagt. Ø. for Byen ligger delvis i det tidligere, fra

*) M. har utvivlsomt været Købstad lige fra sin Opstaaen, da dens Byfogder allerede nævnes i 15. Aarh. At den flere Gange i Dokumenter fra 16. Aarh., hvori de Laaland-Falsterske Købstæder opregnes, ikke nævnes som saadan, maa formentlig have sin Grund i, at Klosterets Abbedisse dengang var dens rette Øvrighed. At der i ovennævnte Brev af $\frac{5}{1}$ 1557 skelnes mellem Borgerne i de Laaland-Falsterske Købstæder og „Undersaatterne“ i Maribo og Rødby, skyldes vel, at Rødby, der dengang ikke var Købstad, en Tid lang havde Byfoged fælles med Maribo (se Kall-Rasmussen, Musse Hrd. p. 346). — Byens ældste Vaaben (se p. 9) bestaar af Bog-taverne M.B. Det næste Vaaben, en Jomfruskikkelse (Maria?), er fra 18. Aarh., uvist fra hvilket Aar. Det nuvæ. Vaaben, Nonne i Birgittinernes Dragt paa forgyldt Grund, er approberet ved kgl. Res. af $\frac{25}{4}$ 1903.

$\frac{1}{4}$ 1921 inddragne Naskov Landsogn, Landsbyen *Krukholm* som en Forstad. Den gamle Del af Byen har en iøjnefaldende fast udformet og let overskuelig

Efter Generalstabens Revision, 1921.

1 Jødekirkegaard	20 Missionshus „Millo“	38 Vandoværk
2 Vestre Anlæg	21 Privat Realskole	39 Hotel „Harmonien“
3 Alderdomshjem	22 „Mosteret“, Filial af Nykøb. Hosp.	40 Haand- og Industriforening
4 Gasværk	23 Katolsk Kirke og Skole	41 Laalands Spare- og Laanebank
5 Komm. Pløjehjem	24 Posthus	42 Svovs Dampmølle
6 Kalkbrønderi	25 Telegrafstation	43 Odd-Fellow Loge
7 Elektricitetsværk	26 Mindest. f. faldne Krigere 1659	44 Offentl. Slagtehus
8 Komm. Badeanstalt	27 Haand. Fribolig	45 Svineslagteri
9 Mølle-, Real- og Borgerskole	28 „Børnehj.“ Asyl	46 Amtssygehus
10 Petroleumsbeholdere	29 Menighedsplejen	47 Sportsplads
11 Toldkammer	30 Vandtaarn	48 Pavillon
12 Komm. Havnebygning	31 Raadhus	49 Svingelen
13 Handelsskole	32 Gle. Apotek	50 Østre Anlæg
14 Hotel „Skandinavian“ m. Teater	33 Landmandsbanken	51 Good-Templar Loge
15 Erlings Minde	34 Laalands Bank	52 Sukkerfabrik
16 Karen Riegelsens Stiftelse	35 Ny Apotek	53 Skole
17 Skt. Nikolai Kirke	36 Handels- og Landbragsbank	54 Nybro
18 Føtlig- og Forsørgelsesanstalt	37 Ting- og Arresthus m. Dømmes- og Politikontor	55 Silopakhus
19 Teknisk Skole		56 Epidemi-Sygehus

Grundplan, idet den har Form som en ret Vinkel, der vender Toppunktet mod N., og hvis to lige lange Sider er forbundne med en Bue, der dannes af

Strandlinjen mod S. Parallel med Stranden gaar Hovedgaden Søndergade, der gaar til Akseltorvet og mod NV. fortsættes i Vejlegade, som fører forbi Gaasetorvet og fortsættes i Taarsvej. Fra den østl. Ende af Søndergade fører mod N. Nygade og Østergade, fra hvilken Østre-Boulevard mod Ø. fører ud til Maribovejen; fra Akseltorvet gaar Tilegade mod NØ. ud til Nygade. Byen er godt og solidt bygget; alle Gaderne er brolagte; Husene er for en stor Del i 2, en Del i 3 Stokv.; Byen har et helt gennemført Kloak- og Vandklosetsystem. En Del gamle Bindingsværkshuse, flere end i de andre af Laalands Byer, er bevarede.

Byen har 85 Gader og Stræder og 3 Torve. Købstadsgrunden med tilhørende Markjorder udgør 1238 ha, deraf udgør N. Landsogn, der $\frac{1}{4}$ 1921 indlemmedes i selve Købstaden, 355, og der var $\frac{1}{2}$ 1921 1815 Huse i Købstaden og 177 i Landsognet. Af Købstadens Areal var 1919 314 ha besaaede, 15 Brak, 274 Grønfoder og Græsning, 102 Haver o. l., 27 Skov, 131 bebygget Grund, Veje o. l. og 8 Vandar. I Landsognet var 1919 164 ha besaaede, 5 Brak, 73 Grønfoder og Græsning, 33 Haver, 1 Skov, 10 bebygget Grund, Veje o. l., 2 Vandar. Det saml. Hartk. var $\frac{1}{4}$ 1905 131 Td. i Købstaden. Der fandtes 13 Jordbrug i den egentlige Købstad med 11 Td. H. og 397 Jordbrug med Avlsbygninger paa Markjorderne med 86 Td. H. I Landsognet var det samlede Hartk. 64 Td. Der fandtes 12 Gaarde med 53 og 87 Huse med 11 Td. H.

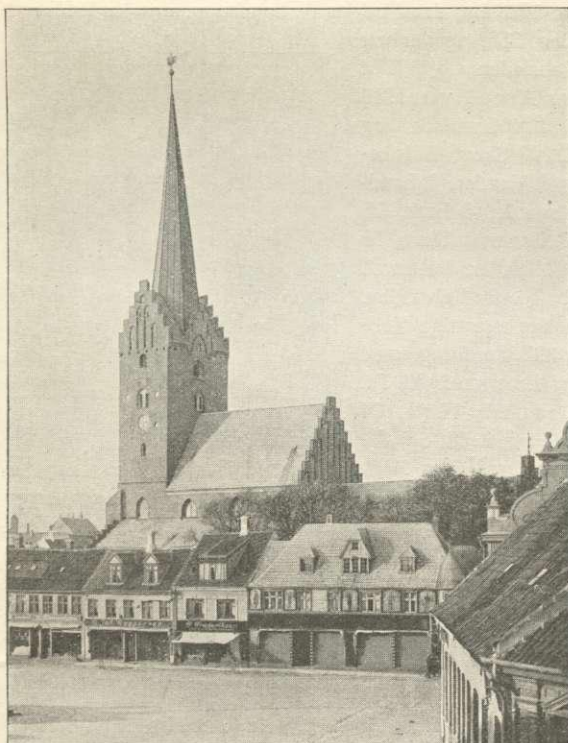
I det tidl. Landsogn ligger Landsbyen *Abildtorpe* med Garveri, Cementstøberi og Planteskole. *Krukholm* med *Møllemarkens* og *Stormarkens* Huse danner en østlig Forstad til Byen, og *Madeskov Huse* en Forstad mod NV. — Større Gaarde: *Abildtorp*, 20,1 Td. H., Ejdsk. Jordv. 154,4, 87 ha, deraf Ager 78 og Eng 6 ha. Endvidere *Riddersborggd.*, *Arvelund*, *Prostelund*, *Lienlund*, *Krukholmgd.* og *Teglgd.*, de tre sidste erhvervede af Kommunen og delvis udstykkede.

Bygningernes saml. Brandforsikringssum var $\frac{1}{4}$ 1921 c. 50,400,000 Kr. Ved Vurdering til Ejendomsskyld 1920 udgjorde den saml. Vurderingssum i Købstaden 46,716,000 Kr., deraf Jordværdien 13,377,000 Kr., i Landsognet 1,877,000 Kr., deraf Jordværdien 642,000 Kr.

Af offentlige og andre **Bygninger** samt **Institutioner** nævnes:

Kirken, ved Akseltorvet, viet de søfarendes Helgen Skt. Nicolaus, er en anselig Murstensbygning, der nu præges af sentmiddelalderlig gotisk Stil, men i øvrigt er bygget til forsk. Tider. Den brede, treskibede Bygning, hvis Korparti er tresidet afsluttet, viser en ejendommelig Modsætning mel. Skib og Kor. Koret dækkes af et ubrudt Saddeltag, der fortsættes over Sideskibenes vestre Dele, medens Midtskibets 3 Fag, nærmest Taarnet i V., hæver sig til en Højkirke med anselige, spidsbuede Vinduer. I det Indre er der en tilsv. Modsætning mel. det høje lyse Skib og det lave, ret mørke Kor. Under Taget ses, at Midtskibets Mure i det mindste i Korpartiets vestligste Del indeholder Rester af en senromansk Murstensbygning, der har haft Lisener og rundbuede Vinduer. Skibet og dets Hvælvinger er sengotiske, og det samme gælder Korplanen, medens de øvre Partier, Hvæl-

vinger og Gavle, trods deres gotiserende Former er ombyggede paa Renaissance-tiden af mindre Mursten. Paa Højkiirkens Østgavl staar i Jærnankre 1601, paa Koret er der foretaget store Byggearbejder 1653-54. Det høje sentmiddelalderl. Taarn havde et højt slankt Spir, som 1587 ramtes af Lynet, hvilket skadede det i den Grad, at man 1617 maatte tage det ned, og et nyt anbragtes 1618. Dette blæste dog ned under en Storm $10\frac{1}{2}$ 1625, hvorfor man opgav at opsætte et nyt og i Stedet gav Taarnet et lille vansirende Spidstag eller en Hætte, der sad til ind i 18. Aarh. (Fr. IV skal have sagt, at han aldrig havde set saa stor en Mand

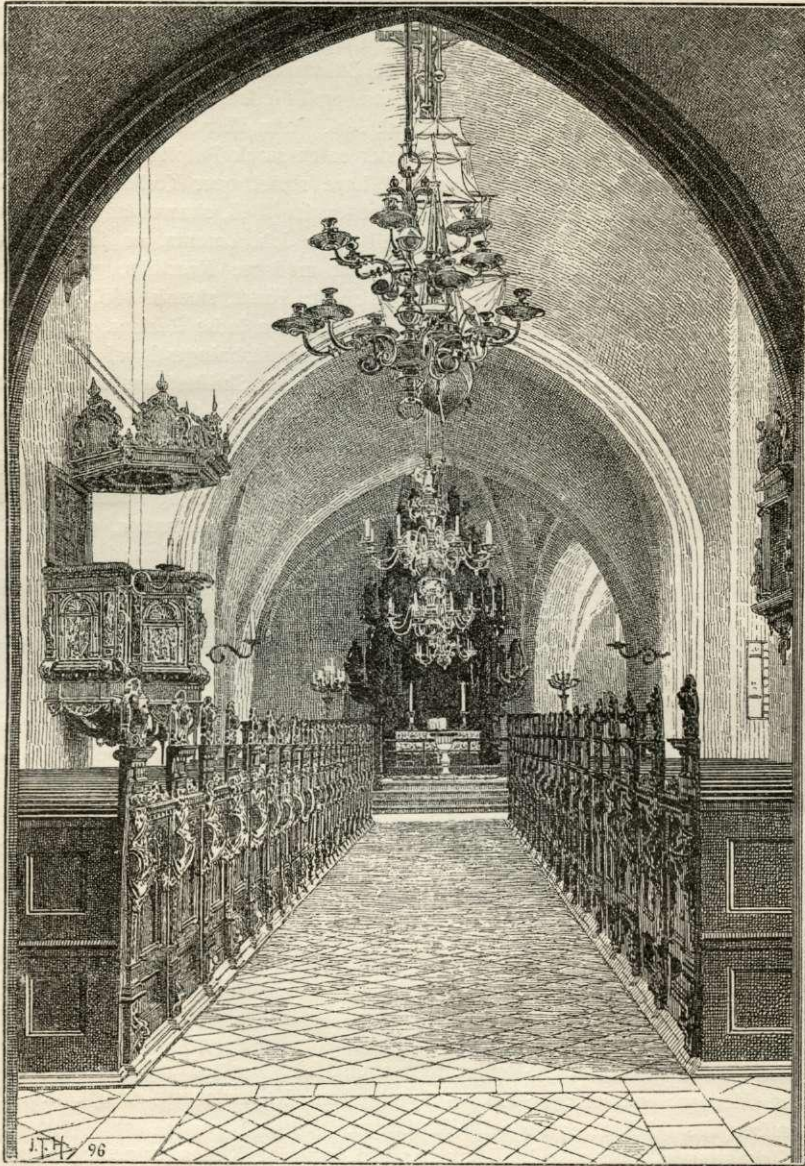

Nakskov Kirke.

med saa lille en Hat). Atter $7\frac{1}{8}$ 1687 ramtes Taarnet af Lynet. Efter et nyt Lynnedslag 1822 opsattes det flg. Aar et spaantækket, 29 m højt Spir (efter Roskilde Domkirkes Forbillede). Dette erstattedes endelig 1906 af den nuv. Taarnafslutning, et Sadedtag mel. Trappegavle, hvorover der rejser sig et slankt kobbertækt Spir (Arkt. H. Glahn), i alt 70 m. I Taarnet er et af Banken i Nakskov skænket Ur. Kirken har 4 store Klokker (de to omstøbte 1748-49, de to 1859). Da Svenskerne 1659 belejrede Nakskov, og Byen havde taget Omgangen i Kirken til Opbevaringssted for Krigsmateriel, Ammunition m. m., blev Kirken ramt flere Gange, uden at det dog skal have gjort synderlig Skade; $1\frac{1}{8}$ faldt en Bombe i Kirken under Gudstjenesten uden at gøre Fortræd, da den sprang mod en Pille; to Dage efter sprang en anden i Nærheden af Krudtkamret, og $10\frac{1}{8}$ slog under Gudstjenesten en tredje gennem Korhvalvingen uden at dræbe nogen, men Kirken blev en Del beskadiget, navnlig Altertavlen (den sidste Bombe opbevares i Kirken med en Indskriftstavle). I Taarnets Vestmur er indmuret flere Kanonkugler fra Belejringen. Kirken har i Tidens Løb mistet flere Tilbygninger, saaledes et Kapel ved Taarnets Nordside (det Riegelsenske), der blev nedbrudt ved 1830, og under en ret uheldig Hovedrestauration i 1859, hvorved bl. a. Hovedindgangen blev anbragt i Taarnets Vestmur, og Vinduerne gjordes større, nedbrødes et Vaabenhus mod S. Dette Vaabenhus nævnes allerede 1636-37.

med saa lille en Hat). Atter $7\frac{1}{8}$ 1687 ramtes Taarnet af Lynet. Efter et nyt Lynnedslag 1822 opsattes det flg. Aar et spaantækket, 29 m højt Spir (efter Roskilde Domkirkes Forbillede). Dette erstattedes endelig 1906 af den nuv. Taarnafslutning, et Sadedtag mel. Trappegavle, hvorover der rejser sig et slankt kobbertækt Spir (Arkt. H. Glahn), i alt 70 m. I Taarnet er et af Banken i Nakskov skænket Ur. Kirken har 4 store Klokker (de to omstøbte 1748-49, de to 1859). Da Svenskerne 1659 belejrede Nakskov, og Byen havde taget Omgangen i Kirken til Opbevaringssted for Krigsmateriel, Ammunition m. m., blev Kirken ramt flere Gange, uden at det dog skal have

En stor Del af det gl. Inventar er restaur. 1898 af Magnus Petersen. Altertavlen er et anseligt bruskbarokt Billedskærerarb., skaaret 1657 af Anders Mortensen i

Nakskov Kirkes Indre.

Odense; ifl. den bevarede Kontrakt skulde den svare til den store Tavle i Skt. Knuds Kirke i Odense, og Stilen er da ogsaa ganske Odensemesteren Anders Sørensen; i de 3 Stokv. ses Relieffer af Nadveren, Korsfæstelsen og Korsnedtagelsen, ved Siderne

staar mel. Snosøjler Evangelister og Apostle, øverst den opstandne Frelser; paa Gulvet ved Siderne staar to samtidige Figurer af Moses og Aron. Et Maleri fra 1633, som findes i Kirken, har siddet paa Forsiden af det gl. Alterbord. Alterstagerne er skænk. 1631 af Michel Matzøn og Hustru. Af de ti Altre, som har været i Kirken i katolsk Tid, er der intet tilbage. Den af Raadm. Tyge Sørensen skænk. Prædikestol er ogsaa et forgyldt og malet Billedskærerarb., af Billedsnider Jørgen Ringnis 1630 (se C. A. Jensen, Snedkere og Billedsnid. p. 96; de paa Himlen anbragte Stifterbilleder er gengivne i Lund, Mal. Portr. IX p. 88). Fra s. Aar og af samme, senere i Byen selv bosatte Mester er en smuk Pulpiturskranke, der nu er opstillet under Orgelet, men før skal have staaet over Korbuen; i dens 13 Nicher staar Christus og Apostlene. Orgelet er fra 1648, skaaret af Søren Ibsen paa Bremerholm; Værket, oprindl. af Orgelbygger Joh. Lorentz, er fornyet 1856 og forbedret 1913. Over Korbuen hænger et moderne Krucifiks, givet af Fru Block til Kokkedal 1857. Fonten er af Alabast; Fadet, skænk. 1857 af Konsul Chr. Hage, er udf. efter Tegn. af L. Frølich. Ved den indre Restaur. af Kirken i 1856 fik de nye Stolestader som Topstykker Jærnafstøbninger (!) af de gamles smukke Træskærerarbejde (de gamle Stole saavel som Skriftestolen var skaaret i 1660'erne af Hendrik „bilthugger“ i Ørby, Stokkemærke S.). Den ældste af Lysekronerne er fra 1661. — Af Epitafier og Mindesten, af hvilke mange nu er forsvundne, findes i Midtskibet: et rigt stafferet Træepitaf. i Gudewerths Manér, men maaske skaaret af Lor. Jørgensen, opsat 1646 af Tolder og Raadmand Niels Nielsen, med et godt Maleri (Korsfæstelsen) og Familieportrætter, og et 1626 opsat Marmorepitaf. med ioniske Søjler og Figurer over Raadmand og Borgm. Otto Christensen, † 1625, og Hustru; i nordl. Sideskib: en sort Marmorsten (vistnok Midtpartiet af et Epitaf.) over Else Mule, g. m. Præsten Fr. Thestrup, † som Bisp i Aalborg 1753, og en Sten over Raadm. Michel Matzøn, † 1645, samt et ovalt Maleri (af et Epitaf.?) med Fremst. af Dommedag og 5 Brystbilleder af den under Belejringen højst fortjente Borgm. Niels Nielsen, † 1671, med Hustru og Børn; i sydl. Sideskib: to mindre Sten, hvoraf den ene med Aarst. 1677 er indsat af nedenn. Niels Saxtrup. I Kirken findes desuden et Maleri (Kopi efter en ital. Kunstner), skænk. af Politimester Hammerich 1854. Endelig er der Præstetavler, den ældste opsat 1653, samt 3 Præsteportrætter, af Laurids Mortensen Widsted, † 1674, Niels Saxtrup, † 1686, og Ole Dorph, † 1777 (Lund, Mal. Portr. IX p. 190 flg.; om Kirken se M. Petersen i Kirkeh. Saml. 5. R. III p. 266).

Ved Kirken, der er selvejende, er ansat en Sognepræst og en residerende Kapellan, der tillige er Præster ved Annekset Branderslev. Kirken ejede i 1921 i Kapitaler 69,500 Kr. og desuden nogle Tiender; dens Gæld var 45,200 Kr.

Katolsk Kirke, Bredgade, er opf. 1921, Arkt. H. Glahn; den er bygget af røde Mursten og bestaar af Kor, Skib med Pulpitur, 2 Sakristier samt et lille Spir som Tagrytter.

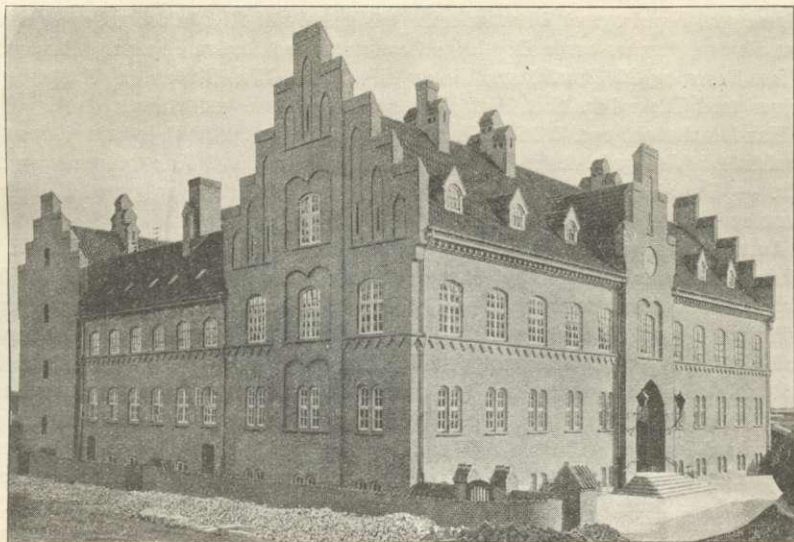
Missionshuset Millo, N.-Boulevard, er opf. 1897, Arkt. H. Glahn, og ejes af Indre Mission; indviet ²⁵/₁ 1898. — **Synagogen**, N.-Boulevard, er opf. c. 1880, men benyttes ikke mere; Beboelse for Opsyn.

Kirkegaard. Den gamle Kirkegaard, omkring Kirken, er nedlagt allerede 1810 og udlagt som Plads; 1847 nedreves den oprindl. Kirkegaardsmur; ved Kirkens vestl. Side er der 1898 opf. en ny Mur af røde Munkesten. Paa den nye Kirkegaard, N. for Byen ved Svingelsvej, c. 5,5 ha, der er anl. paa en fra Præstekaldet købt Jord og toges i Brug 1884, er der et 1913 opf. Ligkapel (i Stedet for det tidligere, der var blevet for lille), Arkt. H. Glahn, og et Klokketaarn;

her er bl. a. begr. Konsul E. F. Dan, † 1907. (Den i Beg. af 19. Aarh. anl. gamle Kirkegaard, ved Ø.-Boulevard, der benyttedes til 1904, er nedlagt og delvis omdannet til Anlæg, se ndfr.). — En særlig lille Jødekirkegaard ligger mod N. ved Jødevej; det er den eneste jød. Kirkegaard i Amtet; her hviler mange ansete Jøder fra det 18. Aarh.; den vedligeholdes, men nye Gravsteder oprettes ikke.

Raadhuset, Hj. af Akseltorv og Tilegade, er det fjerde i Rækken og opf. 1872-73 paa det gl. Raadhus' Plads*) af Grundmur i to Stokv., Arkt. V. Tvede, for c. 89,500 Kr.; det ejedes tidligere af Amtet (med $\frac{2}{3}$) og Byen (med $\frac{1}{3}$), men erhvervedes 1918 af Kommunen. Bygningen, der f. T. er under Ombygning, skal fremtidig indeholde bl. a. en Byraadssal, Borgmester- og Kæmnerkontorer samt Udvalgsværelser.

Ting- og Arresthuset, Nybrogade, er opf. 1919-21, Arkt. L. Larsen, af Amt og

Nakskov Ting- og Arresthus.

By i Forening (Amtet ejer $\frac{2}{3}$, og Byen $\frac{1}{3}$) for c. 850,000 Kr. og bestaar af en 3 Stokv. høj Hovedfløj og to mindre Fløje, hvoraf den ene er Arresthus. Hovedfløjen rummer Kontorer for Rets- og Politivæsen samt Forligskommissionen, Arrestforvarerbl. m. m.; Arresthuset har Pl. til 36 Arrestanter; i den 3. Fløj er Køkken, Depotrum m. m.

Det kommunale Skolevæsen (Skoleplan af 1918) omfatter Folkeskole, Mellemskole, Realskole og Gymnasium. Skolebygningerne ved Elektricitetsvej er opf. 1914-16 og bestaar i et 3 Stokv. højt, vinkelformet Komplex, med 25 Klassevær. samt forskellige større Undervisningslokaler til Haandgerning, Tegning, Sang, Naturhistorie, Fysik, Køkkenskoleundervisning m. m., samt et særligt Gymnastik-

*) I et kgl. Brev fra 1590 faar Borgerne Frihed for Byskat i 2 Aar, da de agter at bygge „et nyt Raadhus og en ny Port“. I det andet Raadhus fandtes flere allegoriske Billeder med moraliserende Vers, der var bekostede 1730 af Byfoged Jakob Erichsen og Byskriver Peder Trolle, men som forsvandt ved Raadhusets Ombygning (se Larsen, Laal. og Falster I p. 19, G. Baden, i Minerva 1792 p. 136, og Loll.-Falst. Hist. Aarb. 1918 p. 130). Raadhuset ombyggedes 1793 og 1840.

hus, opf. 1915, der tillige rummer en Skoletandklinik, Badeanstalt for Børn samt Folkebadeanstalt. Den ældre Folkeskole paa Ølkarvej, opf. 1873, er solgt til Forretningsbrug; den tidligere Pigeskole paa N.-Boulevard ligesaa. Paa Rødbyvej en Forskole, opf. 1914, med 4 Klassevær., og paa Taarsvej en Forskole, opf. 1917, med 6 Klassevær.; Landsognets tidligere Skole i Abildtorpe er ligeledes indr. til Forskole. Alle de nye Skolebyggn., som opførtes i 1914-17, har tilsammen kostet c. 450,000 Kr. Ved det komm. Skolevæs. er ansat 1 Skoleinspektør, 2 Overlærere og 55 Lærere og Lærerinder; Jan. 1921 c. 2000 Elv.

En **privat Realskole** er opr. 1907 i den tidl. Nakskov Døtreskoles Ejend. paa N.-Boulevard (opf. 1894); Bygn. blev forøget med 1 Etage, og der opførtes ny Bygn. til Gymnastiksal m. m.; Skolen, der grundlagdes som selvejende Institution, ejes fra 1909 af Skolebestyreren; den har 9 Lærere og Lærerinder og c. 250 Elv.

Teknisk Skole, N.-Boulevard, opf. 1882, udvidet 1887 og 1913, rummer 9 Klassevær., Foredragssal, Forstanderbl. og Værelser til 23 Elv., som bor og spiser paa Skolen, der har baade Dag- og Aftenkursus; ved Skolen er ansat 1 Forstander, 1 fast Lærer og 20 Timelærere; Vinter 1921 c. 300 Elv. Skolen er selvejende og drives med Tilskud fra Stat, Amt, Kommune og lokale Institutioner.

Handelsskolen, opr. 1896 af N. Handelsforen., har fra 1914 Lokaler i den tidl. Realskole i Vejlegade, hvis Bygn. erhvervedes for 25,000 Kr.; 9 Lærere og 201 Elv. — Desuden findes i N. en privat Forberedelsesskole, en privat Børnehave samt en mindre, katolsk Skole.

Amtssygehuset, Hoskiersvej, er opf. 1911-12, taget i Brug ²⁶/₄ 1912, Arkt. H. Glahn, paa en af De danske Sukkerfabrikker afstaaet Grund, for c. 225,000 Kr., Bygningskomplekset bestaar af en 3 Stokv. høj Hovedbyggn. med fremspringende Midtparti og to Sidefløje, udvidede 1919 med en Tilbyggn. samt en Funktionær-bolig. Ved Anlægget 1911 var der 50 Senge, og der kunde blive Plads til 72; ved den nye Tilbygning kan der blive indtil 108 Senge. Bygningernes saml. Brandforsikringssum var i 1919 c. 367,950 Kr. **Epidemihuset**, ved Skansen paa Færgeland, er opf. 1893-94, Arkt. H. Glahn, og har 24 Senge. Syge- og Epidemihuset ejes af Amtet med ²/₃ og Byen med ¹/₃. (Det gl. Sygehus, „Halsted Amts Sygehus“, i Bredgade, opr. 1798, er nedlagt og solgt til Forretningsbrug). — **Fattig- og Forsørgelsesanstalten**, Klostergade, er opf. 1847, med en Tilbygning 1907; den har Plads til c. 60 Lemmer. — **Alderdøms hjemmet**, med Façade ud til Taarsvej, er opf. 1903, for 72,000 Kr., Arkt. H. Glahn, i 3 Stokv. med et noget højere Midtparti; Murene er hvide; det har Pl. til c. 62 Beboere. Foran Façaden er et Parkanlæg, „Vestre-Anlæg“, c. 1 ha, hvor der 1910 er rejst en Mindestøtte for Borgmester Preben Hoskier, † 1909.

Milde Stiftelser: En **Filial af Nykøbing Hospital**, ved N.-Boulevard, lige over for Banegaarden, opr. ved Res. af ¹/₃ 1883, er opf. 1882-83 i 2 Stokv., Arkt. V. Tvede, og har Pl. for 20 enligt stillede Kvinder (se under Nykøbing). **Karen Riegelsens Stiftelse**, Tolderens Stræde, opr. 1729 af Karen Holm, Enke efter Købmd. Andr. R., har Fribl. for 4 enlige Kvinder, den ejer c. 3650 Kr. og bestyres af Sognepræsten, et Byraadsmedl. og en Fattigforstander. **Marie Hansens (Pippins) Stiftelse**, 2 Huse i Kongenstøtte, opr. 1782, har Fribl. for 4 enl. Kvinder, den ejer c. 2000 Kr. og bestyres af Sognepræsten, et Byraadsmedl. og en Fattigforstander (de to sidste Stiftelser er genopf. 1888). **Erlings Minde**, Erlingsvej, opr. 1864 af Jmfr. Martzen Erling, har Fribl. for 6 ældre Damer, ejer 5000 Kr., og bestyres af Byraadet. Asylet **Børnely**, Bredgade, er opf. 1864 og 1882 skænk. Kommunen af Konsul J. H. Block, med Plads for c. 80 Børn. Landsognets

Børneasyl paa Maribovej er 1921 overgaaet til Kommunen. **Haandværkernes Fribolig**, to Bygninger i Kattesundet og Voldanlægget, er opf. 1872 og 1888 med 12 Lejligheder i hver, til Fribl. for gamle Haandværkere og deres Enker; Legatbeløb c. 13,000 Kr. **Konsul Winchells Fribolig**, Vejlegade, opr. 1892, for 3 ugifte Damer el. Enker; den ejer c. 2000 Kr. og bestyres af Byraadet. **Konsul J. H. Blocks og Hustrus Fribolig**, Tilegade, opr. 1897, for 4 ugifte Damer el. Enker; den ejer c. 10,000 Kr. og bestyres af Sognepræsten (Formd.), Borgmesteren og et Byraadsmedl. **Børnehjemmet**, ved Alderdomshjemmets Park, selvejende Institution, opr. 1903, 24 Pl., bruges til Optagelseshjem. — Et kommunalt Børnehjem er indrettet paa Hovedbyggn. af Gaarden *Skovsgaard*, der 1918 erhvervedes af Kommunen, c. 30 Pl. — Stiftelsen „*Den borgerlige Forening*“, opr. 1849, ejer en Kapital paa c. 64,000 Kr. foruden nogle Legater, og uddeler aarlig Understøttelser; af Betydn. for Byen er ogsaa Kbmd. J. Ø. Andresens Legat, der ejer „Grøn-vold & Schous Trælasthandel“ i Slagelse, og hvis Overskud uddeles i Nakskov og Slagelse (se III p. 67).

Af kommunale Anlæg nævnes: **Gasværket**, Gasvej, er anl. 1860-61, betydeligt udvidet 1898-99, Produktion c. 3000 m³ i Døgnet. — **Vand- og**

Toldkammerbygningen i Nakskov.

Kloakværket, Winchellsgade, er anl. 1884 af Stadsingeniør G. C. Ambt; Vandtaarnet, i hvilket Brandstationen er, ligger i Tilegade; det dagl. Vandforbrug er c. 1600 m³; til Værket hører 5 Pumpestationer (ved Branderslev, Madeskovgd. m. fl. St.; oprindl. tog man Vandet fra Indrefjord, men det var ikke godt). Kloakværket var oprindl. indrettet paa Anvendelse af Kloakvandet til Overrisling af Engene paa Færgelandet; ved Udvidelser i nyere Tid er oprettet en Række Pumpestationer, delvis i Forb. med Septic-Tanks, og Kloakvandet pumpes ud i Fjorden. **Elektricitetsværket**, Elektricitetsvej, er opf. 1909, forsynet med 5 Dieselmotorer, senere udvidet fl. Gange, saaledes 1914 ved Anlæg af en Stærkstrømsledning (33 km lang), saa at næsten hele Nørre-Hrd. forsynes med Elektricitet fra Værket; sidste Udvidelse 1920; under Krigen har det været drevet ved Sugegasværk; 1920 produceredes 1,605,727 KW. **Slagtehuset**, Kørbergsgade, er opf. 1896, Arkt. H. Meyer; det er et ret anseligt Anlæg med Slagtehaler og et særligt Kølehus samt Kontrolstation for indført Kød.

Banegaarden, N.-Boulevard (i Toppunktet af Trekanten), er opf. 1873-74; **Posthuset**, Jærnbangegade, i en hvid privat Bygning i palæagtig Villastil i to Stokv., er opf. 1905, Arkt. V. Dan; **Telegrafstationen**, Danagade, er opf. 1901, Arkt. V. Dan. — Den nye **Toldkammerbygning**, Havnepladsen, af røde Sten i to Stokv., er indviet ^{28/11} 1917, Arkt. Magdahl Nielsen (ledet af Arkt. E. Ørnsholt). Den stds. liggende **Havnebygning**, et Stokv. med højt Midtparti og Havnefyr (Materialhus og Havnefogedbl.), er opf. 1915, Arkt. Preisler. Paa Færgelandssiden ligger

et stort **Silopakhus**, opf. 1920, en Kulkran, opf. 1921, og Roklubbens Pavillon. — I Jærnbangegade ligger en privat Dampbadeanstalt (A/S).

Af andre Bygninger nævnes: Præsteboligen, ved Kirken, Kapellanboligen, Havnegade, Nakskov Menighedsplejes Bygning, Tilegade, i en tidl. privat Bygn., overtaget 1912, Frelsens Hærs Bygning, Niels Nielsensgade, Odd Fellow Logen, Svingelsvej, opf. 1888, Good Templar Logen, Maribovej, Laal. Spare- og Laanebanks Bygning, Havnegade, opf. 1874, Arkt. Gjellerup, Laal. Handels- og Landbrugsbanks Bygn., Nybrogade, opf.

Mindestøtten for Stormen paa Nakskov 1659.

1919-21, Arkt. L. Larsen, Den laal. Landbostands Sparekasses Bygn., Søndergade, opf. 1897, Murerm. N. J. Lund, Laals Banks Bygn., ældre Ejendom, istandsat 1919, den Folkelige Forsamlingsbygning, Vejlegade Bro; Haandværker- og Industriforeningen, opr. 1854, har Lokaler i Hotel Harmonien, Nybrogade. I Hotel „Skandinavien“, Vejlegade, er et Teater, aabnet Dec. 1867, ombygget 1920.

Lystanlæg og Monumenter. I et lille Anlæg foran Banegaarden er der et af Konsul E. F. Dan skænket Springvand og en $\frac{5}{16}$ 1910 aisl. Mindestøtte for Stormen paa Nakskov 1659 (en c. 4,4 m høj Granitobelisk med Kugle paa Toppen og Indskr., Arkt. Ekberg). Ved Alderdomshjemmet og Taarsvej ligger det p. 28 nævnte **Vestre-Anlæg**, c. 1 ha. Ved Østre-Boulevard ligger **Østre-Anlæg**, c. 1,4 ha (se p. 27). Ogsaa mod S. ved Winchells Vej er der et Anlæg med

store Vandbassiner, ligesom der langs Fjorden paa Færgelandssiden gaar en Spaserevej. C. 1250 m NØ. for Byen ligger den 11 ha store kommunale Lystskov *Svingelen* med Park- og Blomsteranlæg, Skovfogedhus, to Restaurationer, hvoraf den ene (udvidet betydeligt 1912) tilhører „Den borgerlige Forening i Svingelen“, et Sommerteater, opf. 1894, en 1913 opf. Musikpavillon (først opf. 1884) m. m.

Gamle Huse. Nakskov er den laal. By, der har bevaret de fleste gamle borgerlige Bygninger. Trods Ombygning af Façaderne findes endnu en Del Bindingsværk fra 17. Aarh., deribl. ikke faa Huse, som vender Gavlen til Gaden. Ældst er Søndergade 23, bygget 1637 af Raadmd. Michel Matzøn, som en Indskr. paa Overgangsfoden ud mod Gaardslippen oplyser. Bedre bevaret er dog Nabo-gaarden Søndergade 25, Søndergade 33, Søndergade 6, en Sidelænge i Apoteket paa Torvet samt en Façade Præstegade 2, alle knægtbyggede med ganske enkle, facettryggede Knægte. I Havnegade 39 sidder et Porttræ fra 1656, i Havnegade 35 et andet fra 1702, hvor det knægtbyggede Bindingsværk dog sikkert er noget ældre. Fra Havnegade stammer ogsaa en nu flyttet Indskr.: Deo confisus, nunquam confusus 1646 NNT KB. Bindingsværk fra 17.-18. Aarh. findes ogsaa i Magasinbygningerne ved Havnen, dels paa Hj. af Badstuestræde, dels det kgl. Magasin paa Hj. af Dronningensstræde, dels Havnegade 67 fra 1696. Malerisk er

ogsaa Gaardinteriøret Søndergade 1 (Dørløsholter fra 1706 og 1719). Andre Indskrifter er bevarede i Søndergade 28 (1725) og den store knægtbyggede Gaard Søndergade 40, hvor der læses: „Fra Ild, fra Tyve, fra ald Fare, Gud altid dette Hus bevare“. Til Bindingsværket slutter sig endelig enkelte grundmurede Bygninger fra 18. Aarh., særligt paa Torvet, hvor Nr. 3, Apotekets anselige, men noget omdannede Forhus er bygget 1777, og den lille nydelige Naboejendom Nr. 1 1786, „Theisens Gaard“.

Søndergade 6.

Interiør fra Theisens Gaard, Torvet Nr. 1.

(Hugo Matthiessen, Gl. Gader og Gaarde i N. i „Archit.“ VIII, p. 145).

Indbyggertallet var $\frac{1}{2}$ 1921 i Købstaden 12,984, i Landsognet 745 (1801: Købstad 1671, Landsogn 118, 1850: 2955 og 213, 1901: 8310 og 616).— Efter Erhverv fordeltes Købstadens Folke­mængde 1911 (9480) sig i flg. Grupper: 3902 levede af Haandv. og Ind., 2279 af Handel o. l., 960 af Transport, 229 af Landbr., 34 af Mejeridrift, 79 af Fiske­ri, 470 af immat. Virk­somhed, 821 som Ty­ende o. l., 493 levede af deres Midler, 134 væsentligst af offtl. Un­derstøtt., 79 var uden angivet Erhverv.

Skibsfart. I den udenrigske Fart klareredes 1919 for indgaaende 463 Skibe med 43,125 Tons Gods, deraf 136 Dampsk. med 28,067, for udg. 404 Skibe med 713, deraf 98 Dampsk. med 308; i den indenrigske Fart for indg. 1053 Skibe med 23,711, deraf 517 Dampsk. med 8153 T. Gods, for udg. 1048 Skibe med 21,772, deraf 527 Dampsk. med 13,678 T. Gods.

Ved Udg. af 1919 var der ved Nakskov Toldsted hjemmehørende 102 Skibe (over 4 R. T.) med en samlet Tonnage af 3276 T., deraf 53 Sejlskibe med 983, 43 Motorsk. med 1672 og 6 Dampsk. med 621 R. T., samt 393 Baade (under 4 R. T.).

Ved Nakskov Toldsted indbragte Indførselstolden 1919/20 294,417 Kr., Afgiften af Spiritusprod. 59,440, af Roesukkerprod. 232,028.

I Nakskov er Marked med Heste og Kreat., 1 i Febr., 2 i Marts, 2 i Okt. og 1 i Nov. Det er Torvedag hver Lørdag og hver Tirsdag med lev. Kreat.

Af Fabrikker og industrielle Anlæg nævnes: flere Jærnstøberier og Maskinfabr., hvoraf det ældste er grl. 1862, Savskærerier, Kalkbrænderier, Tobaksfabr., hvoribl. N. B. Clemmensens, grl. 1830, A/S fra 1908, Aktiekap. 100,000 Kr., et Andelsmejeri, Landmændenes Andels Eksportslagteri, opr. 1897, slagter aarl. c. 33,000 Svin, c. 21

Theisens Gaard, Torvet Nr. 1.

Arb.; til Slagteriet er knyttet en Andels-Ægforretn.; fl. Ølbryggerier, hvoraf „Triangelen“, Mineralvandsfabrikker („Karolinekilde“ og „N. Mineralvandsfabr.“), Soves Dampmølleri med Bageri, grl. 1856, A/S fra 1899, Aktiekap. 180,000 Kr., c. 25 Arb., fl. Bogtrykkerier m. m. Mellem de største Virksomheder er flg.: Den danske Mælkekondenseringsanstalt, A/S stift. 1908, med Fabrikker i N., Maribo og Horsens, Aktiekap. 450,000 Kr., beskæft. c. 110 Pers. og behandler dagl. c. 35,000 kg Mælk, i 1920-21 i alt 10 Mill. kg; Fabr. ejer Ly Mejeri i Herredskirke S. og har Kontrakt med de fleste Mejerier paa Vestlaaland om Levering af Mælk; til Fabr. er knyttet en Daasefabrik. De danske Maltfabrikker, Rødbyvej, anlagt 1881; Havregrynsfabr. „Ota“, tidligere „Avena“, genopf. efter Brand 1917. — Nakskov Sukkerfabrik tilhører A/S „De danske Sukkerfabrikker“, opf. 1882-83 under G. A. Hagemanns Ledelse af Ingeniør H. Hammerich og Arkt. Prof. Ove

Petersen. Centralfabrikken modtager Saften fra Nakskov, Horslunde, Vesterborg, Majbølle og Grøshave Saftstationer, medens Stokkemærke Saftstation siden 1908 pumper sin Saft til Maribo Sukkerfabr. Rørledningerne mellem Saftstationerne og Fabrikken maaler 42 km. Til Saftstationerne knytter sig et Smalsporbanenet paa 218 km, hvoraf Fabrikken ejer 58,3 km, Roedyrkerne 159,7 km. Fabrikken ejer 6 Lokomotiver og 417 Banevogne, Roedyrkerne 7 Lokomotiver og 421 Banevogne. Dampkedlernes Hedeflade er 3348 m², Maskinkraften 2500 HK, Elektricitetsprod. 1000 KW, Vandforbruget 750 m³ pr. Time. Fabrikken er gentagne Gange udvidet og er en af Europas største Sukkerfabrikker. Dens Ejendomsskyld er 3,785,200 Kr. Den forarbejdede 1883 39,608 Tons Sukkerroer fra 1606 ha og 1920 167,470 Tons fra 6717 ha. I Kampagnen beskæftiges 916, udenfor denne 363 Mand. Skorstenen er 70 m høj. Til Fabr. hører Savnsøgaard. N. Skibsværft, stift. 1916 som Interessentskab, paa Initiativ af Etatsrd. H. N. Andersen, A/S fra 1919, Aktiekap. 8 Mill. Kr.; en Del af Arealerne paa Færgelandssiden er overdraget Selskabet, som driver baade Jærn- og Træskestovbyggeri sammen med Maskinfabrik og har 6 Beddinger foruden en Ophalingsbedding og Flydedok; det beskæftiger 1921 c. 300 Arb. (i 1920 820 Arb.). — Endv. kan nævnes Vestlaalands Landboforenings Korntørrings- og Afsvampningsanstalt, grl. 1917, og R. Wibolts store Frøforretning.

I N. udkommer flg. Aviser: „N. Tidende“, grl. 1868, „Vestlollands Avis“, grl. 1887, og „Lol.-Falsters Socialdemokrat“, grl. 1901.

Kreaturhold ¹⁶/₇ 1920: Købstaden: 244 Heste, 101 Stk. Hornkv. (deraf 51 Køer), 10 Geder, 3 Faar og 134 Svin (1914: 324). Landsognet: 71 Heste, 247 Stk. Hornkvæg (deraf 145 Køer), 9 Geder, 17 Faar, 130 Svin (1914: 292).

Byens Øvrighed bestaar af en Politimester og en folkevalgt Borgmester, Byraadet af 21 valgte Medl. med Borgmesteren som Formand.

Finansielle Forhold. Indtægter 19¹⁸/₁₉ (i 1000 Kr.) 1272, deraf Ejendomsskatter 41, personlige Skatter 826, Formue- og Erhvervsindtægter 378; Udgifter 1225, deraf Byens Bestyrelse 38, offtl. Understøttelse 413, Skolevæs. 191, Rets- og Politivæs. 34, Medicinalvæs. 109, Gader, Veje og Kloakker 107, Renter af Gæld 205. Aktiver ³¹/₃ 1919 6567, Gæld 4930. Skatteprocenten var 19²⁰/₂₁ 6,1, Ligningsproc. 9,3.

Kommunens faste Ejendomme bestaar af: Fattig- og Forsørgelsesanstalten, Alderdomshjemmet, Kommuneskolerne, Gasværket, Elektricitetsværket, Vand- og Kloakværket, det offtl. Slagtehus, det gl. Raadhus, Sprøjtehuset og Andel i det nye Ting- og Arresthus samt i Amtssygehus og Epidemihus. Endv. foruden de offtl. Lystanlæg og Lystskoven Svingelen betydelige Jordarealer, i alt 284 ha, bestaaende af Indrefjordsarealerne, c. 100 ha, og de i senere Tid tilkøbte Gaarde, Lienlund, købt 1914, 30 ha, Krukholmgd., købt 1918, 36 ha, Teglgd., købt 1918, 29 ha, og Skovsgd., købt 1918, 52 ha; ved Købet af disse Jorder, der ligger i en Bue omkr. Byen, har Komm. sikret sig, at Bebyggelsen kan ske efter en bestemt Plan, og c. 22 ha er allerede bortsolgt til Byggegrunde.

Politikorpsset bestaar af Politimesteren, 1 Assistent, 1 Overbetjent og 13 Betjente; ved Statspolitiet i Byen er ansat en Overbetjent og 2 Betjente; det faste Brandkorps bestaar af 1 Brandinspektør, 3 Assistentter og 24 Brandmænd.

I Laalands Spare- og Laanebank i Nakskov (opr. 1842) var ³¹/₃ 1920 Indsk. 1,619,949 Kr., Reservef. 1,491,399 Kr. I Laalands Handels- og Landbrugsbank i Nakskov (opr. 1907) var ³¹/₁₂ 1920 Aktiekap. 2 Mill. Kr., Reservef. 621,255 Kr.,

Indsk. 26,110,347 Kr. I *Den laalandske Landbostands Sparekasse* (opr. 1870) var $\frac{81}{3}$ 1920 Indsk. 13,177,942 Kr., Reservef. 607,350 Kr. I *Laalands Bank i Nakskov* (opr. 1919) var $\frac{81}{12}$ 1920 Aktiekap. 500,000 Kr., Indsk. 1,963,709 Kr.

Havnen. I 18. Aarh. havde Havnen kun ringe Dybde, og Indløbet gennem Fjorden var saa daarligt, at lidt større Skibe maatte lade og losse 2 km fra Byen; i Slutn. af 18. Aarh. begyndte man at opmudre Havnen, men først 1847-50 toges der alvorlig fat paa at udvide Indløbet, saa at det fik en Dybde af 4,1 m; 1875-76 uddybedes Indløbet og Havnen indtil 4,4 m, og samtidig opsattes 634 m nyt Bolværk, hvorved der indvandt et betydeligt Areal Havneplads, hvorpaa der opførtes Bygninger som Toldboden, Dampskibspakhus, Kvægstald, Vejerbod m. m. I 1902 uddybede man til 5 m, og i 1914-19 foretoges en meget betydelig Udvidelse, hvorved der graves et helt nyt lige Sejlløb gennem Fjorden med en Vanddybde af 6,3 m og mindste Bredde i Bunden 30 m. Endv. udgravedes nye, store Havnebassiner og indvandt store Arealer baade N. og S. for Havnen, og der opførtes ny Toldkammerbygn. og en Havnebygn. med Dampskibspakhus, Vejerbod m. m. (se p. 29); et paabegyndt Anlæg af 2 Havnebassiner i Møllebugten er dog foreløbig stillet i Bero. Paa de opfyldte Arealer er udført forskellige store Byggeforetager til private Virksomheder, som Skibsværftet, Silopakhus, Kulkran m. m. (se p. 33). Havnebassinerne udgør 24,3 ha, og Landarealet 36,6 ha; Kajmurenes Længde er 2430 m, idet der siden 1914 er nybygget 1320 m. Havnens Anliggender styres af Byraadet under Tilsyn af Ministeriet for offtl. Arbejder; Forvaltningen er overdraget et Udvalg, der bestaar af Borgmesteren og 4 valgte Medl., hvoraf 2 kan vælges udenfor Byraadet. Ved Havnen er ansat en Havneingeniør og en Havnefoged. Havnen ejede ved Udg. af 19¹⁰/₂₀ i Kapitaler 280,000 Kr. og i faste Ejend., Maskiner og Materiel 4,300,000 Kr., og dens Gæld var 4,230,000 Kr. Indtægten af Havne- og Bropenge er c. 275,000 Kr. aarl. (1921). Paa Albuen, hvor der findes fast Fyr (se Kappel S.), er stationeret 3 Lodser, og ved Nakskov Havn 2. Et System af Blinkfyr muliggør Fjordens Besejling om Natten.

I gejstlig Hens. danner Købstaden eet Pastorat med Branderslev S. Byen er Bopæl for en Politimester og en Dommer (se p. 5). Den hører under Maribo Amtstuedistr., Vestlaalands Lægekr. (Kredslægen bor her), og har 2 Apoteker (opr. 1645 og 1913). Den hører til Amtets 1. Folketingskr. (Opstillingskr.), for hvilken den er Valgsted, Nakskov Skatte- og Skyldkr., 1. Forligskr. og 2. Udskrivningskr. 281. Lægd samt er Sessionssted for Læggerne 254-281.

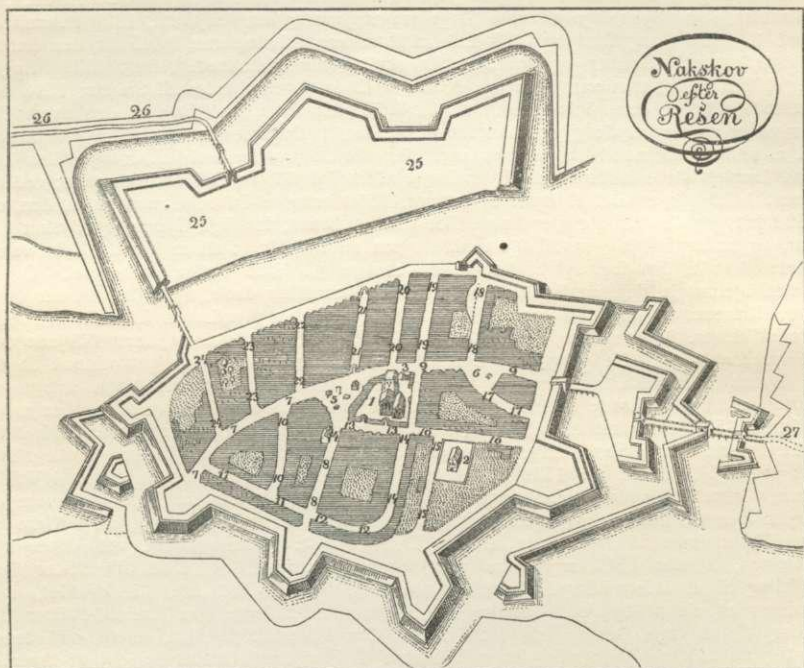
Ved Nakskov Toldsted er ansat en Toldforvalter, 1 Toldkontrollør, 5 Toldassistenter og 1 Fuldmægtig, ved Postvæsenet en Postmester og 3 Assisterter, ved Telegrafvæsenet en Bestyrer.

Jærnbaner. Nakskov er Endestation paa Hovedlinien af *De Laaland-Falsterske Baner*, Nykøbing-Nakskov (om disse se under Nykøbing). Med Laaland-Falsterske Bane befordredes 1920 fra Nakskov 100,281 Pers., med Nakskov-Kragenæs Banen 35,181 Pers. Totalv. af Gods og Kreat. ankommet til Nakskov med Laaland-Falsterske Bane var 66,130, og afgaaet fra N. 39,636 Tons, ankommet til N. med N.-Kragenæs Banen 22,057, afgaaet fra N. 11,856 Tons. — *Nakskov-Kragenæs Banen* (26,7 km) er bygget i Henh. til Lov af $\frac{27}{5}$ 1908 og Eneretsbevill. af $\frac{10}{5}$ 1912 og aabnedes for Driften $\frac{5}{5}$ 1915. Banen ejes af et Selskab, der har Sæde i Nakskov. I 1920 var Antallet af Rejsende paa N.-K. Banen 168,692. Totalv. af Gods og Kreat., befordret med Banen, var 43,284 Tons. — Under Anlæg er *Nakskov-Rødby Banen*, der bygges i Henh. til Lov af $\frac{20}{5}$ 1918 og Eneretsbev.

af $24/1$ 1919, og er en Privatbane. — Byen staar i dagl. Dampskibsforbindelse med *Spodsbjerg* paa Langeland (Det sydfynske Dampskibsselskab).

Historie. Nakskov er en meget gammel By, der tidligst skal have været et Fiskerleje, men allerede nævnes som Købstad i Vald. II's Jordebog (1231 *Nacascogh*, 1280 *Nachascogh*, 1323 *Naxekow*, 1448 *Naskov*; Navnet udtales paa laalandsk *Naskov*). Aar 1242 sluttedes i N. et Forlig mellem Erik Plovpenning og Ærkebisp Torkil af Reval, og 1266 var Erik Klipping i N. og skænkede ved sit Gavebrev, der er Byens første bekendte Privilegium, bl. a. Sigerseje (*Siegerszeghi*) og *Madeskov* (*Mareskov*) til den. 1274 fik den lige Privilegier med Næstved, 1290 og 1293 bekræftede Erik Menved dens Privilegier, 1300 fik den Myndighed til at sætte insolvente Skyldnere i Arrest, „en Tilladelse, som Byen lige til vore Dage meget jævnlig har benyttet“, 1320 bekræftede Chr. II, 1386 Kong Oluf og 1404 Erik af Pommern Privilegierne, 1445 fik den Ret til Sejlads, „saa at Bønder og andre defra skulle være udelukkede“, først 1539 fritoges de af N.s Indb., som var født paa Kronens Gods, for at bindes til Stavns; 1513 bekræftede Chr. II dens Privilegier. At N. i Middelalderen og i Beg. af den nyere Tid har været en ret betydelig By, kan ses af, at den i Dokumenter fra 15. og 16. Aarh., bl. a. ved Skatteansættelse, nævnes som den største paa Laaland-Falster og stilles lige med Landets store Købstæder. Byen har i ældre Tid lidt en Del af Ildebrande; ved en Brand 1420 gik en Del af Byen op i Luer, 1510 brændte Lübeckerne noget af den, og 1528 fritoges de af Indb., der havde lidt ved en Brand, for kgl. Tyng og Byskat i 3 Aar, og under Belejringen 1659 brændte ogsaa en Del Huse; siden har der ikke været større Brande, hvorfor ogsaa forholdsvis mange gl. Huse endnu er bevaret. Ogsaa Pesten hjemsøgte den, særlig 1619-20, da 300 Mennesker døde, og 1629, da der døde 400. Krigene var dog den værste Plage. 1510 blev den plyndret af Lübeckerne; Rigsadmiral Henr. Krummedige kom vel for silde Byen til Undsætning, men tilføjede dog de tyske et føleligt Nederlag ved N. i Aug. Lübeckernes Overfald gav vistnok Stødet til Byens Befæstelse, da Engelborg, som Kong Hans kort forinden havde anlagt paa Slotø (se d.), ikke havde vist sig i Stand til at forsvare Byen. I alt Fald har den været befæstet 1525, i hvilket Aar Rigsraadet anbefalér, at Befæstningen nedlægges, hvis dette ikke sigter til Engelborg. Efter Grevens Fejde iværksattes større Fæstningsanlæg, idet det ved kgl. Brev af $30/7$ 1539 blev tilladt Byens Borgere at befæste den med Volde, Mure, Grave og andre Befæstninger, „at de kunde holde den for Vold mod vore og Rigets Fjender, naar Behov gøres“, Borgerne fik Lov at nedbryde Krogsbølle Kirke og tage Materialerne til Opførelsen af en „Dvenger“, 2: Fæstningsværk, ved deres By; man ved, at der 1547 arbejdedes paa denne Befæstning, og 1551 fik Peder Oxe Befaling til at lade nedbryde Nysted Kloster og benytte Materialet til et Slot, som Kongen agtede at bygge i Nakskov; ligeledes fik Bønderne paa Laaland-Falster Befaling til at tage Del i Arbejdet. Under Chr. IV udførtes store, mere omfattende Anlæg fra 1629; i 1646 anlagdes en Vindebro til Færgelandet under Ledelse af Ingeniør O. Steenwinkel, og der anbragtes Spærring i Havneløbet. Under Fr. III sattes der Kraft paa Værkernes Vedligeholdelse; $30/3$ 1651 og $28/7$ 1653 fik Borgerskabet Kongebrev om at reparere Fæstningen. 1656 forlængedes Kornhuset (nuværende Pakhus i Dronningens Stræde). Befæstningen begyndte ved Stranden ud for Kongenstofte og gik i en Halvbue N. om Byen for at ende ved Dæmningen over til Færgeland, hvilket sidste i øvrigt ogsaa var inddraget i Befæstningen; Bastionerne mod Ø. benævntes (fra S. mod N.) Boel Findens Kat (paa det nuvar. Vandværks Plads), Søndergades Runddel, Tilegades Runddel, Maribo Runddel, og Høje Kat. Mod V. Skansen Ølkarret, til Beskyttelse af Havnen, og ved Vejlegades Port det dobbelte Hornværk, anl. under Fr. III. Paa Færgelandet og Stensø var kun svage Voldlinier (de mægtige Anlæg, som Resens Plan viser, er tydeligt kun et Projekt, vistnok af Henrik Rüse til Rysensteen; det er aldrig kommet til Udførelse; ifl. nyere Undersøgelser stemmer Pufendorfs stærkt afvigende Plan langt bedre med Virkeligheden; naar Resens Plan er optaget her, er det af Hensyn til det mere detaljerede Bykort; de bedste Fæstningsplaner er vistnok en Plan fra Chr. V's Tid, i Ingeniørdirektionens Arkiv, og en Plan i Gl. kgl. Saml. Fol. 716). Ved Enden af Vejle-, Tile- og Søndergade var der murede Porte. Byens Blomstringsperiode falder i 1. Halvdel af 17. Aarh., da Arent Berntsen i „Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed“ kunde skrive: „Byens formuende Borgerskab vedligeholder en stor Handel tilføes, og udi deres egne Skibe en mærkelig stor Parti af Landsens gode Varer udfører til vidt fraliggende Steder: Spanien, England, Holland, Tyskland, Norge osv.“. Men Svenskekrigen gjorde Ende paa denne Velstand. De svenske Tropper kom for Nakskov

$\frac{7}{2}$. 1658, og Kommandanten, François Edmond, der troede, at hele den svenske Hær var ved at nærme sig, overgav nærmest paa Grund af Borgernes Fejhed Byen (se P. C. Bang i D. Mag. 5. R. III. Bd. p. 71 fl.), en Skamplet, som tilfulde blev afvasket Aaret efter, da Nakskov med en ringe Garnison, hvoraf en Del var Borgere og Bønder, Haandværkssvende, Tjenestekarle osv., udholdt et Bombardement og en Belejring af et Korps paa 12 Regimenter i en Tid af 11 Uger, 1. Maj—15. Juli. Først da overgav Byen sig, dog saaledes at Garnisonen skulde bortdrage med klingende Spil. Nakskovs dygtige Kommandant var Joachim Kørber; under ham stod Oberstlieutn. David Bernbach, der faldt i et Udfald $\frac{9}{8}$; af Indb. udmærkede sig bl. a. Sognepræsten Laur. Mortensen Widsted, Rektor Niels Vemmeløv, Borgmester Niels Nielsen, Bøndernes Anfører Otto

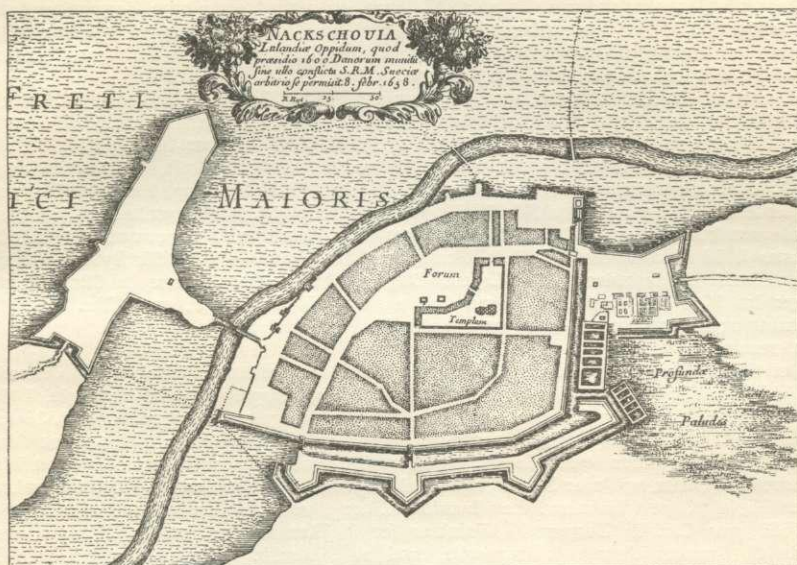

Nakskov efter Resen.

1. St. Nicolay Kirche. — 2. Kloster Kirche. — 3. Skolen. — 4. Raadstuen. — 5. Torfvit. — 6. Gaasetorfvit. — 7. Søndergade. — 8. Tillegade. — 9. Veilegade. — 10. Vor frue gade. — 11. Katte sund. — 12. Hollændergade. — 13. Kirchestræde. — 14. Brede gade. — 15. Rebslagerstræde. — 16. Kloster gade. — 17. Koe-Gade. — 18. Konges Toft. — 19. Borgem. Peder Mortensens stræde. — 20. Bybroes stræde. — 21. Michel Skrifvers stræde. — 22. Badstue stræde. — 23. Borgem. Hans Dusens stræde. — 24. Dronningens Gaard. — 25. Færland og Steensøe. — 26. Vejen til Halstød Kloster. — 27. Vejen til Rødbye.

Kuld og Borgernes ene Anfører, Skomager Diderich v. Essen. Byen havde lidt voldsomt under Belejringen, og ved den Brandskat af 22,000 Rd., der efter Indtagelsen paa-lagdes den (1658 havde den maattet betale 20,000 Rd.), og ved Udgifterne til den svenske Besætnings Forplejning blev Byen saa at sige ødelagt. Mange forlod Byen, og endnu 1662 stod den saa øde og forladt, at Borgerne maatte patrouillere om Natten paa Gaderne for at forhindre, at man nedbrød de forladte Huse eller bortstjal Døre o. a.; 1657 beløb Byens Skattetakst sig til 3040 lødige Mark, 1664 kun til 650. Efter An-søgning fra Borgerne 1660 gav Fr. III Byen 1661 Privilegium paa, at de Domme, der faldt paa Bytinget, kun skulde paakendes af dens Borgmester og Raad og af dem appel-leres til Kongen og Højesteret (en Forret, den dog atter mistede 1683); 1667 fik den som Godtgørelse for den i Krigen lidte Skade Frihed i 8 Aar for alle Tynger og Skatter og Frihed for Halvdelen i de næste 16 Aar, og s. Aar fik den Stapelret, saa at den

blev Oplagssted for hele Laaland, en Rettighed, som den dog vist allerede nogle Aar efter mistede. Paa Chr. V's Tid ophørte den at være Fæstning, 1682 inddroges Garnisonen, men det blev paalagt Borgerne at forrette Vagttjeneste ved Porten, hvilket ophørte 1688. 1702 fik Borgerskabet Lov at nedbryde de 3 Broer over de indre Grave (Chr. III's Fæstning), og 1705 gaves der Tilladelse til at indtage Voldene til Dyrkning, en Ret, som dog forbeholdtes Magistraten, idet Jorderne væsentligst udlagdes til Embedsjorder. Porten ved Tilegade nedreves 1726, medens Portene ved Sønder- og Vejlegade stod til Slutn. af 18. Aarh. 1858 blev hele Fæstningsterrænet skænket til Byen mod en mindre Afgift, og i Tiden 1858-75 raseredes det meste, især efter at de Laal-Falsterske Jærnbaner havde faaet Lov at benytte en Del deraf til Stationsplads, ligesom en Del udlagdes til Anlæg (Jærnbaneanlægget). Lettelserne, der gaves Byen 1667, har utvivlsomt ophjulpet den; 1672 havde den 1920 Indb., og Skibsfarten forøgedes betydeligt.

Nakskov 1658. Efter Pufendorff.

Under den store nordiske Krig fik Næringslivet et alvorligt Knæk, og en fortsat Tilbagegang begyndte. Handelen led meget ved Forprang og Handel uden om Købstaden, og Skibsfarten aftog, navnlig fordi Flækken Marstals Indb. efterhaanden vidste at skaffe sig Fragtfarten paa N., til sidst købte Ærøboerne endog Kornet af Nakskov Købmænd og sejlede med det for egen Regning, eller indsatte Opkøbere i Byen. 1769 havde den kun 1284 Indb., og 1774 siges (D. Atl. VI p. 487), at „Byens fornemste Fordel har forhen bestaaet i Handelen, da den tilforn havde 50 Fartøjer, men nu ikkun 18“; 1790 har den kun 2 Galeaser og 7 Jagter. I det 19. Aarh. er den dog gaaet stærkt frem paa ny; hertil har de forbedrede Trafikforhold, Jærnbaneanlæg og Havneudbygning, bidraget, men særlig de store industrielle Anlæg, som Sukkerfabrikken, Skibsværftet m. m., der har givet den Præg af Industriby.

Som mange andre Byer havde ogsaa N. i Middelalderen et Helligaandshus, vistnok grundlagt i 14. Aarhundrede; det nævnes første Gang Aar 1400 og var da et gejstligt Præbende. Ved Branden 1420 blev det ødelagt, men snart efter genopbygget; før 1441 indgav Raadmd. Henr. Danielsen og Hustru sig i Helligaandshuset og skænkede til „den Hilghens Kapel“ alt deres Gods. Oprindeligt var det en verdslig Stiftelse, men Aar 1470 optog Stormesteren over Helligaandsordenen N. Helligaandshus, som Præsten Jep Andersen da havde istandsat og som dets Ejer, Borgm. Berthold Esbensen, havde givet Afkald paa, i Helligaandsordenen. Saaledes blev det et Kloster, men førte i den første Tid sikkert en ret ubemærket Tilværelse. 1478 blev det nyoprettede Faa-

borg Helligaandskloster optaget i Ordenen, og N. Helligaandskloster lagdes da ind under det og styredes derunder. C. 1487 blev nævnte Jep Andersen Prior i Faaborg-Klosteret. I Tidens Løb blev Nakskov Kloster betænkt med en Del Jordegods; saaledes skænkede Fru Inger Bille det 1492 en Jord udenfor Byen og snart efter andre Jorder; 1495 fik det af Væbneren Mads Godov en Gaard i Søllested S., c. 1519 af Christen Madsen til Lindelse flere Ejendomme paa Laaland og Langeland, 1524 af Knud Gøye til Kærstrup nogle Ejendomme i Vestenskov, Horslunde og Løjtofte Sogne, og ifølge et Vidne af 1525 havde det faaet en Gaard i Fæbæk paa Langeland. Senere kom Kl. dog i Nød og maatte 1530 sælge nogle Gaarde til Johan Oxte til Nielstrup. Efter Reformationen bestod det endnu en Tid lang som Syge- og Fattighus; 1539 blev Præsten Hr. Henrik beskikket til dets Forstander mod bl. a. at underholde 6 Lemmer. Hvornaar det er nedlagt, vides ikke; dets Jordegods blev sikkert henlagt til Hospitalet i Nykøbing Falster. Bygningerne er vistnok nedbrudte i 2. Halvdel af 16. Aarh., men Kirkegaarden brugtes endnu i Slutn. af 18. Aarh. og mulig senere som Begravelsesplads for Fattige (nu ligger Forsørgelsesanstalten dér). Paa Klosterkirkegaarden opførtes 1636 en mindre Kirkebygning, snart kaldet „det Guds Hus paa Klosters Kirkegaard“, snart og oftest blot „Klosterkirken“; den nedbrødes 1689.

N. har haft en Latinskole, som dog kun var lille (4 Klasser, 1 Rektor og 2 Hørere). 1806-15 bar den Navn af Middelskole; ²⁰/₉ 1839 nedlagdes den. Dens ældste kendte Bygn., i Kirkegaardens nordvestl. Hjørne, var opført 1594, her var Skolen til 1793, da den flyttedes til Vejlegade; Bygn. anvendtes sen. bl. a. til Friskole, og blev nedrevet 1897. Niels Hemmingsen har en Tid gaaet i Skolen. (F. E. Hundrup, Lærerstanden ved de lærde Sk. i N. m. m., Roskilde 1866). — I Slutn. af 17. Aarh. oprettedes 2 Borger-Landeværnskompagnier i N., der 1801 afløstes af 1 Kompagni Borgervæbning; dette afløstes 1853 af et værnepligtigt Politikorps paa 30 Mand. — 1539 fik Byen Bevilling paa at holde 2 Markeder (Hellig Legems Dag og Skt. Ibs Dag), senere Bevillinger foreligger fra 1646 og 1649. — I Byen har en Del Hollændere, som Chr. II havde indkaldt og anbragt paa Sprogø, men derfra ifl. Hvitfeldt var flyttede til Bøved ved Falster, senere slaet sig ned, og Hollændergade skal minde herom.

Det tidl. Nakskov Landsogn, der fra ¹/₄ 1921 er indlemmet i Købstaden, dannede i Middelald. et eget Sogn, der var Anneks til Nakskov, *Krogshølle* (1414 Kruxbole, 1419 Kroxbøla). Kirken, der laa paa en Banke NØ. for Svingelen, blev nedbrudt 1539 (se p. 35), og det befalede Sognebeboerne at søge Nakskov Kirke. Paa Reformationstiden optraadte Bondesønnen Peder Boesen fra Skovbølle mod Nakskov Kirkes sidste katolske Præst Søren Olsen, og Peder Boesen blev da 1536 valgt til Sognepræst i K. med Annekset Skt. Nikolaj Kirke i Nakskov, men hvorfor K. her staa som Hovedsognet, er uklart.

1550 gav Chr. III Borgerne i Nakskov for 10 Aar al den Jord og Ejendom, som hørte til Kronens Gaarde i Krogshølle, mod at de skulde betale sædvanlig Landgilde heraf; 1556 blev Brugsretten forlænget til at gælde til 1580, og 1577 fik Borgerne den for stedse, ligesom de ogsaa fik Brugsretten til evig Tid af Kronens Ejendomme i Skalkenæs (1610 Schallkenæs, nuvær. Krukholm) i Krogshølle Sogn, som de 1557 havde faaet paa 20 Aar. Herved blev Landsognet paa en uheldig Maade delt i to adskilte Halvdele. — Krogshølle By blev nedbrudt 1577. I Krogshølle laa ogsaa en Gd., tilh. Hans Nordbye, som Nakskov Borgere samtidig tog, og Kongen gav ham til Erstatning en Gd. i Lunde Hrd.

Abildtorpe (1442 Abeltorp, 1443 Abildorp) var forhen et lille Kronlen, som 1450 besad af en Adelsmand Briccius, der 1493 kaldes „Briccius af wapen i Naskov“, 1502 af Hr. Joh. Fikkesen og 1505 af dennes Enke Fru Margrethe, hvorefter det blev lagt under Engelborg. Før Reformationen var Krogshølle, 1556-1691 Lille-Løjtofte, og fra 1691 Branderlev Anneks til Nakskov.

Litt.: S. Assenius, En hist.-oekonom. Beskr. over N., Kbh. 1784, sen. optrykt, Kbh. u. Aar. — G. L. Baden, N.s nuv. Forfatning i Iris og Hebe 1796. — P. H. Boye, Nogle Bidr. til N.s Statistik i Beg. af 17. Aarh. osv., i Nyt hist. Tidsskr. V p. 125 flg. (Uddrag af „Perlestikkerbogen“, et Manusk. af Anders Pedersen Perlestikker, Sognepr. i N. 1618-20). — J. J. F. Friis, Mindeblade om N.s Fortid, Nykøbing 1852, paa ny udg. af A. Hansen, Kbh. 1886. — S. Forf., N.s tvende Overgivelser, i Hist. Archiv 1870 II p. 133 flg. — H. F. Rørdam, Bidr. til N.s Reformationshist., i Kirkeh. Saml. 5 R. III p. 581. — Bidr. til Kundsk. om N.s latinske Skoles oekonomiske Forfatning, i Iris og Hebe 1799. — Axel Liljefalk, Bidr. til Laal.s Hist. under Svenskekrigen 1657-60, særl. N.s Belejring, i „Fra Ark. og Mus.“ IV (1909). — P. Holm og K. J. Kristensen, Det gamle N., Tegn. og Tekst, Nakskov 1918. — C. C. Haugner, Lolland II, Nakskov Købstad. Nakskov 1918.